

LJUBICA ROGINA
J. ŠILEC

PREHRAMBENA INDUSTRIJA U SR HRVATSKOJ

Prehrambena industrija predstavlja jednu od najvažnijih industrijskih grana u SR Hrvatskoj s oko 10% vrijednosti industrijske proizvodnje i 11% od ukupno zaposlenih u industriji SR Hrvatske.

Relativno učešće prehrambene industrije kroz duže razdoblje u ukupnom potencijalu industrije postupno se smanjuje zbog nešto sporijeg, iako u cjelini dinamičnog i prilično intenzivnog rasta same prehrambene industrije, kao i zbog ekspanzije nekih drugih propulzivnih industrijskih grana.

Razdoblje od 1945. do 1951. godine za prehrambenu industriju zapravo predstavlja obnovu postojećih pogona nakon rasta i uspostavljanja neophodnih objekata primarne prerade.

Obzirom na dinamiku rasta proizvodnje prehrambene industrije u razdoblju od 1951. do 1970. godine mogu se razlikovati dva razdoblja: prvo od 1951. do 1966. godine kada se prehrambena industrija razvijala veoma intenzivno (stopa 10,7 godišnje) i drugo od 1966. do 1970. godine kada dolazi do relativnog usporavanja (stopa rasta se smanjuje na 7,1 godišnje), što je i normalno jer nije moguće dugoročno održavati onako visoku stopu rasta. Kod toga su veoma značajne oscilacije proizvodnje u pojedinim godinama kao i različita kretanja u pojedinim grupacijama prehrambene industrije. U razdoblju od 1970. do 1975. godine razvoj proizvodnje išao je po prosječnoj godišnjoj stopi od oko 7,0, što predstavlja opet malo usporavanje, iako i ova stopa još uvijek potpuno zadovoljava.

Osnovni pravci tehnološkog razvitka u svijetu, isto u Jugoslaviji i SR Hrvatskoj, ogledaju se u sve racionalnijem iskorištavanju poznatih organskih izvora hrane i uključivanju novih dosad nekorištenih izvora, te u nastojanju da se za proizvodnju hrane iskoriste i agronomski izvori.

U dosadašnjem razvoju prehrambene industrije u samoj SR Hrvatskoj mogu se uočiti ove tendencije:

- Iako sa stanovitim vremenskim zaostajanjem uzrokovanim niskom početnom razinom i posljedicama ratnih razaranja ona se je ipak razvijala u skladu s osnovnim tendencama prehrane u svijetu i u skladu s pravcima tehnološkog razvitka prehrambene industrije u ekonomski razvijenim zemljama.

Ljubica ROGINA, dipl. ekonomist, Republički zavod za plan ZAGREB
Dr Dragutin ŠOSTARIĆ

- Ona je svojim vlastitim rastom postojala za poljoprivredu i ribarstvo sve važniji partner koji tijekom godina preuzima od njih rastuće količine proizvoda, a uz to postaje sve više podstrekač i usmjertelj njihovih proizvoda.
- Uočljivo je osnivanje i jačanje prehrambeno-industrijskih pogona u svim regijama SR Hrvatske, ali također i koncentracija proizvodnih potencijala u pojedinim centrima i pojedinim industrijskim kao i poljoprivredno-industrijskim kombinatima.
- Također je razvitak prehrambene industrije u SR Hrvatskoj bio u nečemu sličan razvitku te industrije u drugim republikama Jugoslavije a to je bilo u većem interesu za razvitak konjunkturnih proizvodnji (pivo, šećer), uz privremeno zapostavljanje nekih drugih proizvodnji (svojevremeno pivarski slad, zatim proizvodnja i prerada maslina kao i drugih mediteranskih sirovina).

Brojčana usporedba razvitka prehrambene industrije u Jugoslaviji i SR Hrvatskoj obzirom na niže i više faze ili stupanj prerade pokazuje u razdoblju 1961—1975. godine ove odnose (1):

— Indeks
— ϕ 1961—65 = 100

	Vremenska razdoblja				1975.
	1965.	1966-70. ϕ	1970.	1971-75 ϕ	
a) Indeksi ukupne prehrambene industrijske proizvodnje					
— SFR Jugoslavija	118	148	171	191	188
— SR Hrvatska	114	158	161	185	191
b) Indeksi I stupnja industrijske prerade:					
— SFR Jugoslavija	116	142	165	165	161
— SR Hrvatska	112	159	156	170	174
c) Indeksi II stupnja industrijske prerade:					
— SFR Jugoslavija	124	166	191	268	272
SR Hrvatska	117	152	174	226	235
d) Indeksi III stupnja industrijske prerade:					
— SFR Jugoslavija	141	186	256	438	591
— SR Hrvatska	105	227	245	361	566

(1) Izrađeno na temelju statističkih podataka saveznog i republičkog zavoda za statistiku o proizvodnji pojedinih proizvoda prehrambene industrije 1961—1975. (bilteni o industrijskim proizvodima i bilteni »Industrija«)

Ako se kao bazno razdoblje uzme petogodište 1961—1965. (neposredno prije privredne reforme), izlazi da je razvitak ukupne prehrambene industrije u SR Hrvatskoj tekao uglavnom u prosjeku Jugoslavije. U tomu većeg udjela u SR Hrvatskoj ima I faza prerade, a unutar nje mješavine stočne hrane, šećerane, klonice i konzumne mljekare, dok su mlinovi imali opadajuću proizvodnju.

Druga faza prerade razvijala se u SR Hrvatskoj sporije od prosjeka Jugoslavije. Tu su najveći predstavnici proizvodnja kruha i tjestenine, proizvodnja alkoholnih i bezalkoholnih pića, prerada mesa i konditorska industrija.

U trećoj fazi prerade rast proizvodnje u SR Hrvatskoj išao je u cjelini sporije od prosjeka Jugoslavije, iako su se prvi kapaciteti za proizvodnju pojedinih visokofinaliziranih prehrambenih proizvoda najranije pojavili u SR Hrvatskoj i ostali niz godina u grupi vodećih proizvođača Jugoslavije. Tu su glavni predstavnici koncentrirane juhe i dodaci jelima.

U prikazanih 15 godina razvitka prehrambena industrija SR Hrvatske je povećala prihvat sirovina s indeksom 174 (Jugoslavija 161) i to najvećim dijelom iz poljoprivrede.

Još je bržim rastom povećavala više faze prerade i to II fazu prerade s indeksom 235 (Jugoslavija 272) a III fazu prerade s indeksom 566 (Jugoslavija 591).

U ukupnoj proizvodnji prehrambene industrije pojedine faze prerade zastupljene su ovako:

	Vremenska razdoblja					
	1961-65. ϕ	1965.	1966-70. ϕ	1970.	1971-75. ϕ	1975.
a) Učešće I stupnja industrijske prerade:						
— SFR Jugoslavija %	76,2	75,1	73,2	73,4	66,0	65,3
— SR Hrvatska %	74,3	73,6	75,0	72,0	68,2	68,6
b) Učešće II i III stupnja:						
— SFR Jugoslavija %	23,8	24,9	26,8	36,6	34,0	34,7
— SR Hrvatska %	25,7	26,4	25,0	28,0	31,8	31,4
c) Drugi stupanj preuzima od prvog na dalju preradu:						
— SFR Jugoslavija %	30,8	32,8	36,2	35,7	50,2	52,1
— SR Hrvatska %	34,2	35,6	32,6	38,1	45,4	46,1
d) Treći stupanj preuzima od drugog na dalju preradu:						
— SFR Jugoslavija %	0,12	0,44	0,43	0,52	0,63	0,84
— SR Hrvatska %	0,74	0,66	1,10	1,03	1,18	1,77

Učešće viših stupnjeva prerade raste u SR Hrvatskoj i SFR Jugoslaviji ali jače u SFRJ. To posebno vrijedi za drugi stupanj prerade. Relativno učešće trećeg stupnja prerade u SR Hrvatskoj je dvostruko veće nego što iznosi prosjek Jugoslavije. Međutim, ta okolnost malo može utjecati na prethodno prikazane odnose, jer je cjelokupna proizvodnja II stupnja u uporedbi s ostalim fazama mala kako u SFRJ i u SR Hrvatskoj.

Konačno, interesantan je i prikaz veličine prehrambene industrije SR Hrvatske prema veličini te industrije u cijeloj Jugoslaviji.

Proizvodnja pojedinog stupnja prehrambene industrije SR Hrvatske u istovjetnoj proizvodnji prehrambene industrije Jugoslavije zastupljena je sa slijedećim učešćem:

	— u %					
	Vremenska razdoblja					
	1961-65.	1965.	1966-70.	1970.	1971-75.	1975.
	ϕ		ϕ		ϕ	
Prvi stupanj prerade	28,6	26,6	33,7	28,5	31,6	34,2
Drugi stupanj prerade	31,7	30,0	28,9	29,0	26,6	27,4
Treći stupanj prerade	60,3	45,0	73,6	57,7	49,8	57,7

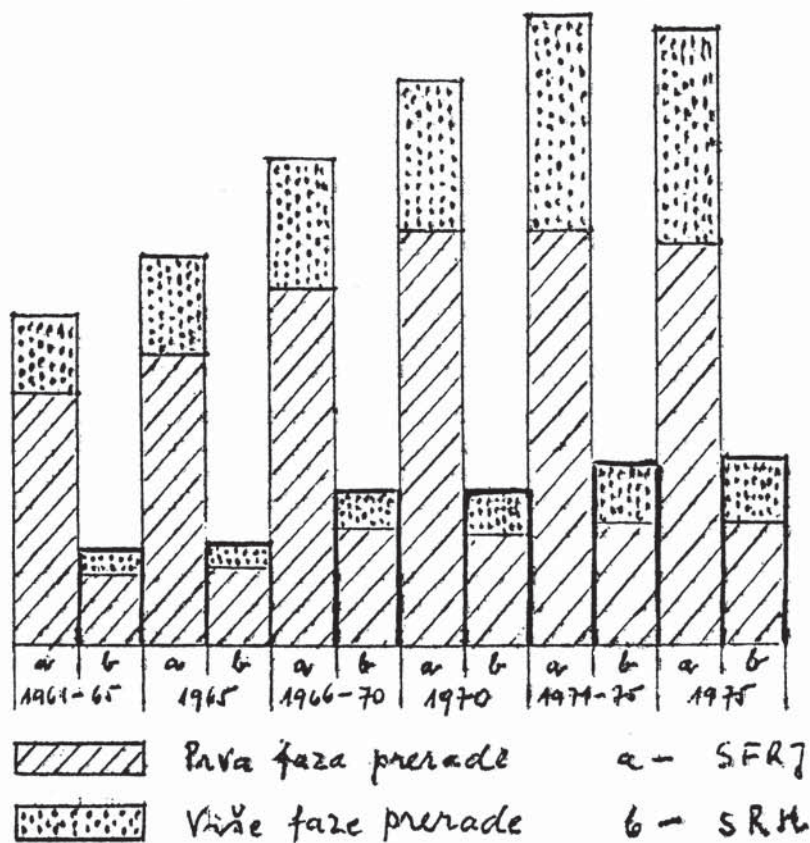
U prikazanom razdoblju (1961—1975) proizvodnja ukupne industrije SR Hrvatske povećana je s indeksom 302,3 (stopa 7,6) a prehrambena industrija s indeksom 265,3 (stopa 6,7).

Najveći broj poduzeća i najveći kapaciteti prehrambene industrije u SR Hrvatskoj smješteni su u srednjehrvatskoj makroregiji, zatim u slavonskoj makroregiji, te znatno manje u ostalim regijama. Razmještaj novih pogona unutar pojedinih regija posljednjih desetak godina vrši se u skladu s politikom ubrzanja razvoja nerazvijenih područja i širenja prerade na šira područja. To je na primjer slučaj s izgradnjom Istarske pivovare u Buzetu, Tvornice za preradu soje u Zadru, šećerane u Virovitici, Hladnjače u Sl. Brodu, Sladare u N. Gradiški, Pivovare u Splitu, Klaonice peradi u Varaždinu, Tvornice za preradu krumpira u Garešnici i dr.

Veličine prikazane u grafikonu broj 1 u apsolutnim iznosima izgledaju ovako:

Stupanj prerade	Vremenska razdoblja					
	1961-65.	1965.	1966-70.	1970.	1971-75.	1975.
	ϕ		ϕ		ϕ	
Prva industrijska prerada						
— SFR Jugoslavija 000 t	3889	4523	5514	6413	6417	6270
— SR Hrvatska 000 t	1122	1249	1765	1739	1887	1936
Viši stupnjevi ind. prerade						
— SFR Jugoslavija 000 t	1214	1504	2023	2324	3310	3328
— SR Hrvatska 000 t	384	449	588	677	881	925
Ukupno						
— SFR Jugoslavija 000 t	5103	6027	7537	8737	9727	9598
— SR Hrvatska 000 t	1496	1698	2357	2416	2768	2861

Graf 1. Usporedba prehrambeno-industrijske proizvodnje u SFRJ i SRH, 1961.-1975.

Iz ovih se globalnih podataka može nazrijeti da se je prehrambena industrija SR Hrvatske kretala uglavnom pravicima razvoja takve industrije u svijetu, a to se je sastojalo u ovom (1):

— Uvođenje supstituta i analognih prehrambenih proizvoda (margarine, hidrigarne masti počeci korištenja sojina i suncokretovih proteina i drugo).

— Proizvodnja sve gotovije hrane (konzerve, sve gotoviji elementi obroka koji se mogu kombinirati s drugim takvim elementima i u skraćenom vremenu dovršiti u gotov obrok, gotovi kompletni obroci, a posebno mjesto zauzimaju instant proizvodi).

— Proizvodnja sve potpunijih prehrambenih proizvoda. Nekada su se proizvodili »čisti« proizvodi od brašna, mesa, mlijeka, voća i povrća. Tijekom vremena se ostvaruju razne kombinacije: mesno-povrtne konzerve, kruh iz raznih sirovina (pšenično i kukuruzno brašno, pšenično u kombinaciji sa sojinim ili krumpirovim brašnom, te sve ovo u kombinaciji s mesom, sirom, povrćem), kombinacije raznih prehrambenih elemenata s mesom, raznih elemenata s mliječnim proizvodima, kokteli voćnih sokova i razno drugo.

Osim što je prehrambena industrija SR Hrvatske u glavnim pravicima slijedila prikazani hod istoimene industrije u svijetu, ona je imala i svojih specifičnih obilježja.

— Kod nje se opaža tendencija diverzifikacije (raznovrsnosti proizvodnje) i okrupnjavanja iz razloga povećanja poslovne sigurnosti i ekonomičnosti, održavanja potrebne stope rasta i postizanja općenito veće ekonomske snage.

— U prerađu hrane spadaju također i prigradnja hrane u ugostiteljstvu i institucionalnoj prehrani, pa prehrambena industrija SR Hrvatske uspostavlja s tim subjektima adekvatnu tehnološku i poslovnu povezanost.

— Dosadašnja ograničenost jugoslavenskog tržišta s jedne strane i regionalna šarolikost poljoprivredne proizvodnje u kontinentalnom nizinskom i mediteranskom području s druge strane uvjetovali su svojevrstne organizacijsko-tehnološke oblike koje omogućavaju ekonomično poslovanje manjim i srednjim industrijskim kapacitetima.

— Dosad u SR Hrvatskoj nije dovoljno iskorištena mogućnost orijentacije i na manje industrijske pogone uz velike potrošačke centre, koji bi pogoni usklađivali svoju proizvodnju upravo zahtjevima tog tržišta. Pozitivna odstupanja od ovog pravila ispoljili su »Imes« i »Promes« u Zagrebu (proizvodnje specijaliteta mesne industrije).

Prehrambena industrija SR Hrvatske prerasla je nekadašnju razvojnu etapu, kada je prerađivala samo poljoprivredne viškove i zašla je u etapu kada ona predstavlja glavnog preuzimača i prerađivača svih ili pretežnih dijelova poljoprivrednih sirovina.

(1) F. Bitenc, — V. Crnčević, — M. Laćan, — D. Soštarić, Pravci razvoja u tehnologiji proizvodnje ljudske hrane, Plenarni referat na III jugoslavenskom kongresu o prehrani u Ljubljani, 1973.

U snabdijevanju domaćeg tržišta s hranom ta je industrija svojim razvitkom od proizvodnje samo osnovnih prehrambenih proizvoda do proizvodnje polugotove i gotove hrane olakšala transfer radne snage iz poljoprivrede u druge privredne oblasti i tako dala veliki doprinos izgradnji socijalizma u Jugoslaviji i SR Hrvatskoj.

Prehrambena industrija obuhvaća u SR Hrvatskoj veoma široki spektar djelatnosti (oko 45), koje su najčešće povezane u istorodne grupacije, a koje su dosada imale različitu proizvodnu i poslovnu problematiku. Tako razvoj prerade ribe ulazi u etapu kada se smanjuje proizvodnja ribljih konzervi u ulju a povećava se spektar proizvoda na bazi ribe uz kombinacije povrća i drugih prehrambenih komponenata. Takvim razvitkom ova industrija stimulira razvitak ribolova i riblje proizvodnje (laguna i akvakultura).

Proizvodnja stočne hrane našla je svoje pravo mjesto u stočarstvu Republike i to ne samo u proizvodnji kompletnih smjesa nego i u proizvodnji koncentrata i superkoncentrata koje stočari sami miješaju sa svojom voluminoznom stočnom hranom. Nešto konceptualno slično događa se i u razvitku proizvodnje gotove ljudske hrane. Od prvobitno shvaćenog razvitka da se u bazičnim proizvođačkim područjima (npr. Panonska nizija) proizvodi hrana do krajnjih njenih finalnih oblika i to za prodaju i u druge regije bez obzira na njihove regionalne prehrambene preferencije, došlo se je do dugoročno zdrave koncepcije: da proizvođačka područja isporučuju polugotove komponente koje se u potrošačkim područjima finaliziraju u gotovu hranu i gotove obroke prema ukusu i zahtjevima određenog područja.

Tvornice tjestenine odlikuju se s nastojanjima da tržište obogate širom lepezom proizvoda i to ne samo »čistih« brašnenih nego i kombiniranih s voćem, povrćem, mesom, sirom, ribom i raznim drugim dopunama.

Fermentaciona industrija (pivo, etilni alkohol, pekarski i stočni kvasac, ocat) spada u tradicionalnu industriju SR Hrvatske i tu ima industrijskih pogona s tradicijom i preko 100 godina (pivovara u Daruvaru osnovana 1840. godine, pivovara u Osijeku 1850. godine, pivovara u Karlovcu 1853. godine). U ovoj su industriji osposobljeni brojni inženjeri koji su danas stručni nosioci i finih fermentacijskih proizvodnji u farmaceutskoj industriji. Tu su značajni: Zagrebačka pivovara s kapacitetom 1,2 milijuna hl piva godišnje; »Marijan Badel« u Zagrebu koji je danas najveći proizvođač etilnog alkohola, octa, alkoholnih i bezalkoholnih pića u Jugoslaviji; »Segestica« u Sisku koja je kombinat etilnog alkohola, pekarskog kvasca, octa, jakih alkoholnih pića).

Međutim, prehrambenu industriju SR Hrvatske valja promatrati još sa tri temelja stajališta: 1) sa stajališta njenog utjecaja na unapređenje poljoprivredne proizvodnje, 2) sa stajališta unapređenja prehrane stanovništva i 3) sa stajališta njene međunarodne privredne suradnje.

Sa stajališta utjecaja na unapređenje poljoprivredne proizvodnje dosada su se u SR Hrvatskoj razvili i dali privrednom napretku veliku potporu po-

goni šećerana, uljara, mlinova, zatim tvornice za preradu mesa, povrća, voća i vinarije. Često su ovi pogoni bili i okosnice za osnivanje i drugih prehrambeno-industrijskih djelatnosti uz njih. Tako su uz šećeranu u Osijeku nastali pogoni čokolade, bonbona i pogon koncentrata za stočnu hranu; uz šećeranu u Županji nastala je tvornica etilnog alkohola i mljekara; uz uljaru u Zagrebu proizvodnja margarina i hidriranih masti; uz neke veće mlinove nastali su pogoni tjestenine i industrijske pekare (Zagreb, Osijek, Pula, Split, Zadar itd.); uz tvornice za preradu mesa javljale su se ambicije za proizvodnju gotove hrane, što je uspješno sprovedeno u mesnoj industriji »Sljeme« Zagreb, a u Puli uz kombinat »Puljanka« projektiran je interesantan tip tvornice gotovih jela za potrebe stanovništva, institucionalne prehrane i turista; uz pogone za preradu voća i povrća izrastale su razne prateće proizvodnje a uz »Podravku« u Koprivnici izrasla je najinteresantnija poljoprivredno-industrijska kombinacija u SR Hrvatskoj.

Sa stajališta unapređenja prehrane stanovništva imali su i stalno će imati važnosti navedeni industrijski pogoni, jer su oni trajni snabdjevači stanovništva s osnovnim prehrambenim proizvodima, bez obzira gdje se ovi dalje finaliziraju, da li u domaćinstvima, ugostiteljstvu ili institucionalnoj prehrani. Njima treba dodati u prvom redu industrijske pekare i tvornice tjestenine koje su u 1960. godini snabdjeli prosječnog stanovnika godišnje sa 27 kg svojih proizvoda, a 1975. godine već sa 55 kg svojih proizvoda. To je ujedno pokazatelj o brzini kojom je stanovništvo SR Hrvatske napuštalo vlastitu pripremu kruha i tjestenine u svojim domaćinstvima a prihvatilo industrijski proizvedeni kruh i tjesteninu (godišnja stopa 5,2 %).

Povezanost poljoprivrede i prehrambene industrije dolazila je do izražaja putem raznovrsnih oblika istovremenog razvoja, integracije i suradnje. Krupni poljoprivredno-prehrambeni kombinati, čiji je intenzivniji razvoj počeo šezdesetih godina, ne samo da su razvijali poljoprivrednu proizvodnju na sve većim, i sve intenzivnije obrađivanim površinama, podizali su i nove prerađivačke kapacitete. U tom smislu oni predstavljaju specifičan oblik integracije zasnovane na tijesnoj, neposrednoj povezanosti primarne proizvodnje, sekundarne proizvodnje, pa čak i proizvodnje gotovih jela i sl. Najveći kombinati razvili su i svoju prometnu mrežu ili su uspostavili na drugi način čvrstu vezu proizvodnje, prerade i prometa.

Tako na primjer Poljoprivredno industrijski kombinat »Belje«, čija se proizvodnja odvija na preko 26.000 obradivih površina, nastupa na tržištu kao proizvođač velikih količina pšenice, kukuruza, goveda, svinja, ribe, mlijeka, a također i kao proizvođač šećera, prerađevina mesa, gotovih jela, mlijskih i pekarskih proizvoda, vina i drugih prehrambenih proizvoda. U samom sastavu »Belje« ima osim poljoprivrednih pogona i tvornicu šećera, tvornicu stočne hrane, mesnu industriju, mlinsko-pekarsku industriju, trgovinsku mrežu i dr.

S ostalim su proizvodima prehrambeno-industrijski pogoni povećavali snabdijevanje stanovništva s ovakvom vremenskom i količinskom dinamikom:

Vrsta proizvoda	Proizvodnja per caput-kg			Stopa rasta
	1960.	1975.	Indeks	
Svježe meso	12,20	29,30	240	6,0
Sušeno meso i kobasice	3,35	8,12	242	6,1
Koncentrirane juhe	0,35	0,81	231	5,7
Keksi, industrijski kolači, čokolada, bonboni	6,14	16,62	271	6,9
Jestivo ulje	3,19	12,30	386	9,4
Jestiva životinjska mast	2,02	2,26	112	0,8
Margarin i hidrirane masti	1,30	2,62	202	4,8

Ovdje izlazi 5, 7 % ponderirana stopa napuštanja prirodne proizvodnje i potrošnje hrane tj. proizvodnje i potrošnje u vlastitom domaćinstvu i prihvatanje industrijski proizvedenih istih ili sličnih proizvoda.

Sa stanovišta međunarodne privredne suradnje prehrambena industrija SR Hrvatske je sposobna da se višestranu orijentira: 1) prema zapadnim zemljama izvozom svježeg i prerađenog mesa, fermentacionog etilnog alkohola (kojeg je tamo sve manje zbog pojave sintetskog alkohola kojeg nerado upotrebljavaju za pića), konzerviranog voća i povrća i dr., 2) prema istočnim zemljama izvozom koncentrata rajčice, vinskog destilata, etilnog alkohola, gotovih jela i dr., 3) prema zemljama u razvoju u skladu s Rezolucijom o hrani i poljoprivrednoj suradnji (Kolombo, 1976) prehrambena industrija SR Hrvatske sposobna je na višeobraznu suradnju i to:

- da surađuje u multinacionalnim projektima za proizvodnju i preradu hrane, gdje su posebno podobni Poljoprivredno prehrambeni sistem (PPS) Osijek, »Podravka« Koprivnica i »Cibona« Zagreb,
- da proizvodi određene vrste hrane za zemlju u razvoju, gdje prvenstveno valja ubrojiti prerađevine žitarice, meso i njegove prerađevine; proteina iz kvasca i sojinog brašna; prerađevine ribe, jaja i mlijeka; šećer i dr.
- da kadrovi prehrambene industrije SR Hrvatske prenose svoja bogata iskustva o razvoju industrije u teškim uvjetima zaostalosti i ratnih razaranja,
- da prehrambeni kadrovi općeg smjera, kojih u prehrambenoj industriji ima najviše, prenose organizacijska iskustva o unapređivanju potrošnje hrane u zemlji. Tu posebno treba spomenuti »Podravku« u Koprivnici, »Sljeme« Zagreb, PIK »Belje« i Zagrebačku mljekararu.

Od raznih mogućnosti suradnje prehrambene industrije SR Hrvatske sa zemljama u razvoju interesantne su još one koje su vezane uz Tvornicu za preradu soje u Zadru i uz prehrambeni kombinat »Puljanka« u Puli.

Tvornica za preradu soje u Zadru ima kapacitet 1000 tona sojinog zrna u 24 sata, sadašnji proizvodni program sadrži samo proizvodnju ulja, sačme i lecitina, budući program obuhvata još proizvodnju sojinog brašna i ekstrudiranih proteina. Tvornica je osposobljena za preradu i drugih uljarica, pa zbog svog smještaja u morskoj luci Zadar ima dobre uvjete za preradu uljarica iz zemalja u razvoju. Osim toga dio budućih ekstrudiranih proteina može biti usmjeren na izvoz zemljama u razvoju.

Prehrambeni kombinat »Puljanka« radi svojeg smještaja u morskoj luci Pula i centralnog smještaja u najjačem turističkom području Jugoslavije (Istra) te u susjedstvu snažnog srednjeevropskog tržišta podoban je za razne reeksportne prerade sirovina ili polufabrikata iz zemalja u razvoju (prerada citrusa, čaja, kave; prerada sjeverno-afričkog vina u vinski destilat i razno drugo).

I konačno, potrebno je ukratko prikazati model »Podravke« u Koprivnici, koji se naravno ne može i u drugim uvjetima jednostavno kopirati, ali može kreativne ljude u drugim regijama i zemljama nadahnuti.

Primjer »Podravke« je interesantan za sve one koji počinju od ništa, jer je ona bila mala provincijska tvornica za preradu povrća, koja je na temelju dobre početne koncepcije, uz oslonac na regionalne proizvodne i ljudske snage, dobrom marketing orijentacijom i upornošću radnog kolektiva izrasla u veliki kombinat sa širokom lepezom proizvoda. »Podravka« daje inicijativu i materijalna ulaganja za unapređenje biljne i stočarske proizvodnje u svojoj regiji kao i raznim kooperantima izvan svoje regije. Svojim inicijativama na usmjeravanju i unapređivanju poljoprivredne proizvodnje ona djeluje i na društveno-politički preobražaj same poljoprivrede, kao što to čine i drugi kombinati Jugoslavije. Također, svojim širokim proizvodnim programom prehrambenih proizvoda od prvog do najviših stupnjeva finalizacije ona pomaže obrazovanju potrošača u pravcu bolje i pravilnije njegove prehrane.

Analiza razvoja prehrambene industrije SR Hrvatske ukazuje na složenost ove privredne grane koja sintetizira niz raznovrsnih proizvodnji ovisnih o različitim uvjetima i faktora razvoja. Rast proizvodnje prehrambene industrije neposredno je ovisan o razvoju sirovinske osnove, ali i obrnuto zavisnost poljoprivredne proizvodnje o mogućnostima prerađivačke industrije da prihvati ponuđene količine. Razvoj kapaciteta prehrambene industrije odvijao se je u proteklom razdoblju po jednoj liniji ka optimalnom korištenju domaće proizvodnje poljoprivrednih proizvoda (posebno u preradi žitarica, mesnoj industriji i preradi industrijskog bilja) a po drugoj liniji prema višim stupnjevima tj. razvoju konditorske, konzervne i druge industrijske proizvodnje visokovrijednih prehrambenih proizvoda.

Prehrambena industrija SR Hrvatske prilagođavala se i zahtjevima modernog tržišta što se je odrazilo kako u sve većem izvozu tako i u širenju asortimana proizvoda koji se izvoze.

Ukupan izvoz prehrambene industrije SR Hrvatske u razdoblju od 1957. do 1967. godine se je udvostručio (indeks 213) a u daljnjih 10 godina (1967—1977. godina) povećan je za daljnjih 77 %.

U strukturi izvoza je glavno mjesto zauzimaio izvoz prerađevina mesa (oko 35 % u 1967. godini) i prerađevina riba (oko 23 % u 1967. godini). Izvoz mesnih i ribljih prerađevina zajedno, još uvijek predstavljaju najveću stavku izvoza iako je njihovo učešće smanjeno od 58 % u 1967. na 48 % u 1976. godini. Visok kvalitet prerađevina mesa, posebno konzervi sa goveđim mesom čiji je godišnji izvoz utrostručen od 1967. godine do 1976. godine, omogućili su zadržavanje ovako visokog učešća mesnih prerađevina u izvozu pretežno na konvertibilno područje tj. na područje gdje se javlja sve jača konkurencija drugih zemalja izvoznica. Asortiman proizvoda koji se izvoze sve širi. Osim mesnih prerađevina sve je veći izvoz prerađevina voća, povrća i pića.

Od ukupnog izvoza prehrambene industrije oko 60 % usmjereno je na konvertibilno područje zemalja (EEZ i Amerika) 34 % u SEV a oko 6 % u zemlje u razvoju. Iz godine u godinu osjetno se povećava vanjsko-trgovinska razmjena sa zemljama u razvoju.

Širenje suradnje i razmjene sa sve većim brojem zemalja otvara nove perspektive razvoja prehrambene industrije SR Hrvatske.